

Vrijheid wereldwijd; wat is daarvoor nodig?

Dit lustrumjaar vieren we dat we 65 jaar geleden bevrijd zijn en herdenken we de opofferingen die daarvoor tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gebracht. Een mooi moment om ons af te vragen hoe de vlag van de vrijheid erbij hangt. Niet alleen wereldwijd, waar naast veel vrijheid ook veel oorlog en onderdrukking bestaat, maar ook in eigen land. Daar is vrijheid toch vaak minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Velen immers voelen zich onzeker. Zij hebben het gevoel dat ze niet of nauwelijks greep hebben op de wereld om hen heen. Niet op de bureaucratie die ze als verstikkend ervaren, niet op de politiek waar ze vaak weinig vertrouwen in hebben en al helemaal niet op de grillen van de economie en het bedrijfsleven. Alle reden dus om onze vrijheid nog eens grondig te doordenken. Wat is er nodig om vrijheid wereldwijd en in eigen land daadwerkelijk dichterbij te brengen?

Om daarover een discussie op gang te brengen, kiest het Nationaal Comité 4 en 5 mei voor het jaarthema 2010 een andere vorm dan voorgaande jaren. In plaats van zelf op zoek te gaan naar antwoorden, vraagt het Nationaal Comité mensen om hun voorwaarden voor vrijheid te formuleren. Voorwaarden voor vrijheid waar iedereen op deze wereld recht op heeft. De uitdaging is hierbij niet te zoeken naar individuele vrijheden, maar naar universele randvoorwaarden waarbinnen mensen wereldwijd hun eigen vrijheid kunnen vormgeven. Door dit jaar uitsluitend op zoek te gaan naar de voorwaarden voor vrijheid willen we een basis leggen voor het thema vrijheid wereldwijd van de komende vijf jaar.

Bekende en minder bekende mensen hebben in het verleden al hun voorwaarden voor vrijheid verwoord. Nelson Mandela, Marthin Luther King, Mahatma Ghandi en Rosa Parks zijn bekende voorbeelden van personen die hun voorwaarden voor vrijheid wereldwijd hebben geformuleerd. Op 6 januari 1941 verwoordde ook de toenmalige president van de Verenigde Staten Franklin D. Roosevelt zijn vier voorwaarden (*Four Freedoms*) voor vrijheid wereldwijd. Volgens Roosevelt moest ieder individu in deze wereld vrij zijn van angst en gebrek aan voedsel, een dak boven het hoofd hebben, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst hebben.

De betekenis van Roosevelts vier vrijheden verandert door de tijd heen. Natuurlijk moet ook tegenwoordig aan eerste levensbehoeften als water, voedsel en onderdak worden voldaan als voorwaarde voor vrijheid en kan vrijheid niet bestaan in een situatie van geweld en conflict, maar de aard hiervan wordt bepaald door actuele wereldwijde ontwikkelingen. De discussie over vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst in 1941 had een ander karakter dan de discussie die we hier nu over voeren. Kunnen we vrijheden benoemen die we vandaag de dag zo belangrijk vinden, dat iedereen op de wereld er recht op moet hebben? En zo ja, wie is er verantwoordelijk voor deze vrijheden? Wat kunt u doen voor de vrijheid van een ander?

Internationaal

In de Tweede Wereldoorlog verloren veel staten wereldwijd het gezag over hun eigen burgers. Met de Duitse bezetting van grote delen van Europa en de Japanse bezetting in Oost- en Zuidoost-Azië werden de voorwaarden voor vrijheid aangetast. De Duitse bezetter schond de gelijkwaardigheid van mensen door bepaalde bevolkingsgroepen als joden en Sinti en Roma als minderwaardig te behandelen en hen systematisch te vervolgen en te vermoorden. In Nederlands-Indië werd de Europese bevolking gevangen gezet in kampen en vervolgd om wie ze waren. Ook de Aziatische bevolking, zoals de Chinezen en de Indiërs, leed onder de repressie van Japan. Mensen die opkwamen voor de onderdrukten in de samenleving liepen het gevaar een soortgelijk lot te ondergaan.

De oorlog van 1939-1945 had mede door de betrokkenheid van Frankrijk en Groot-Brittannië een wereldwijde schaal. Beide grootmachten hadden een aanzienlijk aantal koloniën buiten Europa die vanwege hun afhankelijkheid en loyaliteit betrokken raakten bij het conflict. Met uitzondering van zes landen betrof de Tweede Wereldoorlog alle landen wereldwijd en zelfs in deze zes landen had de oorlog politieke en economische gevolgen.

Met de capitulatie van Japan kwam op 15 augustus 1945 de Tweede Wereldoorlog ten einde. Wereldwijd heerste het besef dat oorlog voorkomen en vrijheid gegarandeerd moesten worden. Met het einde van de oorlog trad een golf van dekolonisatie in werking. Koloniën wilden zich niet langer laten besturen door Europese machten en strenden voor hun eigen onafhankelijkheid. Zij hadden nieuwe voorwaarden voor het begrip vrijheid ontwikkeld.

Een ander gevolg van het einde van de wereldwijde oorlog was dat staten onderling gingen samenwerken. Door onderling rechten en plichten aan te gaan, wilden ze voorkomen dat conflicten in de toekomst met geweld werden opgelost. Om de schendingen van mensenrechten, zoals onder meer in de Tweede Wereldoorlog, te voorkomen, werd in 1948 de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens aangenomen door de nieuw opgerichte Verenigde Naties. Internationaal recht en internationale gerechtshoven, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, de NAVO en vele andere kaders werden geschapen om vrijheid te waarborgen. Tussen de samenwerkende partijen werd afgesproken dat geld, materieel en menskracht zou worden ingezet wanneer internationaal de voorwaarden voor vrijheid werden geschonden. Deze afspraken blijken in de praktijk vaak moeilijk uitvoerbaar. Staten die de voorwaarden voor vrijheid van hun burgers schenden en oorlogen tussen staten zijn, ondanks goede voornemens, aan de orde van de dag. De strijd tegen het schenden van vrijheid wereldwijd blijkt moeilijk te vertalen van de theorie naar de praktijk. Wie is er eigenlijk verantwoordelijk voor de vrijheid elders in de wereld? Wanneer is internationaal ingrijpen geoorloofd en welke opoffering is de vrijheid van een ander waard? Kortom: wat zijn eigenlijk de minimale voorwaarden voor vrijheid wereldwijd en wat hebben we daar voor over?

Nationaal

In Nederland zijn we vrij. De Nederlandse staat beschermt haar burgers en we hebben een onafhankelijk opererende rechtsstaat. Maar, als gezegd, ondanks die vrijheid voelen veel burgers zich onzeker. Vergelijk dat eens met staten die hun burgers deze voorwaarden voor vrijheid niet kunnen of willen bieden. Fragiele staten, maar ook onwillige leiders en interne spanningen staan vrijheid in de weg. Daarnaast zijn er staten waarvan de leiders vinden dat hun burgers in vrijheid leven, maar vrijheid dermate anders definiëren dat er in onze ogen wellicht van vrijheid geen sprake is. Wereldwijd wordt vrijheid telkens opnieuw gedefinieerd.

In artikel 90 van de Nederlandse grondwet is vastgelegd dat Nederland zich zal inspannen als de internationale rechtsorde wordt bedreigd of de vrijheid van burgers elders wordt geschonden. Dat roept de vraag op welke voorwaarden voor vrijheid universeel zijn. Nederland zet zich momenteel in bij zes vredesmissies, terwijl er 39 conflicten zijn op de wereld. Wanneer moeten Nederlanders zich inzetten tegen de schending van vrijheid en op welke manier? Is ontwikkelingssamenwerking, economische samenwerking of maatschappelijk verantwoord ondernemen wellicht in bepaalde gevallen beter te verdedigen dan militair ingrijpen? Is het hierbij geoorloofd om ook naar ons eigen

belang te kijken? Nederland is een klein land, wat is onze verantwoordelijkheid voor vrijheid wereldwijd?

Burgers

Ondanks dat staten en overheden een grote invloed hebben op de voorwaarden voor vrijheid, kunnen mensen zelf ook veel doen. Wereldwijd zetten mensen zich in voor de vrijheid van een ander en verzetten mensen zich tegen de schendingen van vrijheden, zoals bijvoorbeeld de schending van de vrije meningsuiting, het recht op vrije godsdienst of de bedreiging van bestaansrechten door oorlog of gebrek. Sommigen doen dit door geld te doneren aan organisaties die zich inzetten voor vrijheden, anderen zetten zich zelf fysiek in voor de vrijheid van een ander door bijvoorbeeld scholen te bouwen of waterputten te slaan. Weer anderen steunen de vrijheid van mensen passief door lidmaatschap van NGO's of religieuze gemeenschappen of organiseren handtekeningenacties voor een goed doel. Zo zijn er talloze vormen om bij te dragen aan verschillende voorwaarden voor vrijheid.

Vrijheid is voor ons in Nederland vaak zo vanzelfsprekend dat we niet meer stilstaan bij onvrijheid elders in de wereld. En als we er al bij stil staan, hebben we vaak het gevoel te klein te zijn om iets te kunnen bijdragen. Toch zijn er genoeg goede voorbeelden, vaak juist dicht bij huis. Want vrijheid is niet alleen iets van televisie en internationale helden, vrijheid is van ons allemaal. Zowel ver weg als in oorlog en vredesmissies, als dichtbij in uw straat of op uw werk. Wat draagt u bij aan de vrijheid van een ander?

Het is makkelijk om met elkaar af te spreken dat iedereen recht heeft op vrijheid. In de praktijk is het veel lastiger deze ideeën om te zetten in daden. Wanneer kunnen we anderen helpen hun voorwaarden voor vrijheid te realiseren en wat kunnen wij zelf bijdragen aan de vrijheid van een ander?

Een uitdaging

Op 5 mei 2010 staan we stil bij onze vrijheid. Nederland kijkt terug op de afgelopen 65 jaar en vooruit naar hoe we onze bevochten vrijheden kunnen vasthouden en hoe we anderen wereldwijd kunnen ondersteunen bij het verwezenlijken van hun voorwaarden voor vrijheid. Kunnen we hierbij terugvallen op de door Roosevelt geformuleerde vier vrijheden of hebben we andere voorwaarden nodig? Kortom: wat zijn eigenlijk de fundamentele voorwaarden voor vrijheid en hoe kunnen we deze voorwaarden een stapje dichterbij brengen? Het Nationaal Comité daagt u uit een antwoord op deze vragen te formuleren.